

Moj voz.

K' sem pri mam'ci pobič bil,
Sem dovolj veselja užil.

(*Národná.*)

1894 ni 1893, to je jasno kakor beli dan. Zato tudi ni, da bi ostal človek v novem letu tak, kakeršen je bil v starem. I no, lani se je vže še prebilo brez voza, a letos, ej, letos bo pa druga, kaj si mislite! Nič več peš, ampak z vozom; takó se spodobuje, če hočeš napredovati! Vidite, pridni in ljubi moji Vrtčevci, o nekem vozu sem se vam namenil letos govoriti.

„I, pa si čuden, nenavaden človek! Saj vender veš in vidiš, da so po zimi vozovi spravljani in da vpregamo saní,“ utegnil bi me kdo zavriniti. Ali jaz, odkar imam svoj voz, nobene ne zamolčim, temveč hitro opravičim svoje početje takó-le:

Novo leto se je približalo ter mi vzbudilo vsakovrstnih mislij. Največkrat pa se mi je vsiljeval pesnikov izrek: „Urno vrtí se časa koló.“ Dà res, urno poteka čas! Kaj je tega, ko smo pred letom dnij tudi praznovali novo leto, a sedaj je prišel vže zopet taisti praznik. — Poglejte, časovno kolo me je domislilo mojega voza. Saj vender vsak vé, da ima tudi voz kolo, in — česar mi ni treba posebej povdarjati — ne samó jednega, marveč po več jih ima, najčešče po štiri; če toraj zagledam kolo, lahko mi pohité misli tudi k vozu. Sedaj vam je jasno, kaj me je napotilo, da sem v najhujšem mrazi privlekel svoj voz na dan. Toda kakšen je prav za prav, kaj sem naložil nánj, to vam je pa še vedno zastávica. A tudi to brž izveste, samo nekoliko počakajte, da se slina ugasí — kakor pravijo — in da vam vse počasi in zložno dopovem.

Ko sem toraj o novem letu premišljeval, ali bolje sanjal, kaj vse me je doletelo leta 1893. — hvala Bogu in sv. Ivanu, marsikak vesel trenotek pretečenega leta sem si oživil, pa tudi brez žalostnih spominov ni bilo — pritaknilo se mi je kar nehoté še to-le modrovanje: Vedno upam, da bode bolje. Ko sem bil namreč majhen, da bi me bil lahko berač skril v svojo malho, želel sem samó tega, da bi vže bil velik ter videl s tál sosedo skozi okno, kadar pojde k nam v vas. Pa mi je dal ljubi Bog zdravje in toliko telesno visokost, da sem za silo vže lahko pogledal skozi okno, in spoznal kdo hodi mimo nas. Toda sedaj so se oglasile v meni druge, še gorkejše želje. Oh, da bi bil v Ljubljani v šolah! Dali so me v ljubljanske šole. Da bi me le iz mestnih šol ne izpodili! Niso me. A evo nove moje želje: samó v osmi šoli bi še rad bil, potem bom pa popolnoma srečen. Izpolnjevala se mi je želja za željo, marsikateri strah je izginil, toda srce želi še vedno, vedno kaj novega, vedno upa in je nemirno, dokler ne počiva v Bógu, kakor pravi sv. Avguštin. In dalje ko živimo, po več stvaréh hrepenimo, a vseh ne dosežemo, zato smo pa semtertja nezadovoljni s sedanostjo ter hvalimo in blagrujemo svoja otroška leta. Pa čisto po pravici! Takrat smo imeli namreč menj želj, menj nad, in zato so se nam lažje izpolnjevale. Brez dvoma vsakdo rad prizna:

K' sem pri mam'ci pobič bil,
Sem dovolj veselja užil.“

Jaz vsaj nikdar ne pozabim ónih let, katera sem preživel pri materi, očetu, bratih in sestrah, mladostnih prijateljih, leta — katera sem preživel domá. In ker mi ni mogoče nazaj v óna brezskrbna leta, ko mi je potekalo življenje skoraj popolnoma brez želj — saj sem imel domá vse! — omislil sem si voz, na kateri bodem naložil vse nekdanj prijetne mi stvari domače hiše in sploh mladih dnij. Koderkoli bodem odslej hodil, moj voz pojde z menój, spomini na dom mi bodo neločljivi prijatelji do smrti. Vem pa, da ste vsaj nekoliko radovedni, mladi znančki moji — no, mlad človek mora biti radoveden, da se preje kaj nauči — razkazoval vam bodem toraj posamezne stvari, ki jih vozim na svojem vozi. Menim in upam, da vam bode marsikaj všeč, in da mi bodete zato radi malo potiskali, če bi sam omagoval v kakem hudem klanci. Jéli, da!

Sedàj pa le bližje, kdor hoče videti moj voz in slišati, kaj je na njem. Toda raca na vodi, kmalu bi bil čisto pozabil! Novo leto vam moram še prej voščiti, če nè, naposled me bodete še karali, kak neotesanec sem. A tega pa nè, da bi mi kdo kaj takega oponašal, raje se nekoliko zakasnim v pripovedovanji. Ej, ljubi moji, saj sem voz zavrl, ne bode se ganil z mesta, nè! Toraj voščilo — kako sem se vže zopet zaklepetal! Voščim vam vsem, dečkom in deklicam — imen je preveč, da bi vsakega in vsako takó nagovoril, kakor vas kličejo domá — vsem vam voščim, deklicam in dečkom, da bi bili v letu 1894. bogaboječi in zdravi in — — Ej, kaj pa še gledate? Za letos imate vže dosti! kaj vam bodem pa voščil za l. 1895., če vže danes vse razdam? Le pomislite, da je vže to zelo zelo mnogo, kar sem vam želel za letos: bogaboječnost in pa zdravje. Da bi le tega dvojega nikoli ne pogrešali!

1. Naš voziček.

Moj voz ima štiri velika okrogla kolesa, velik je, trden je, dve lestvici sta natakneni na štirih ročicah — toda čemú vam ga opisovati takó na drobno. Prav dober voz je, saj bodete videli, koliko šare sem nametal nánj, pa še zaškripal ni, toraj kaj mu more kdo očitati!

Največja stvar na njem je brez ugovarjanja naš voziček ali kočijica, kakor smo ga tudi imenovali. Če bi poskušal kdo še štiri take gori spraviti, potem bi bilo pa komaj še kaj prostora. Po tem pojasnilu vam je umevno, da je naš voziček v primeri z mojim vozom pravi pritlikavec, a zato mu tudi ne pravim voz, ampak samó voziček. Toda če ni velik, ličen in pripraven je pa, reci kdo, kar hoče. Samó dve kolesci mu je napravil kolar, a kakšni! Kakor igrača! Nič večji nista, kakor poštena hleba, ali pa — da vam to še drugače dopovem, ker vi ste imeli pač še malo hlebov v rokah in ste le bolj malic vajeni — ali kakor vodna škafa. Pa kako se rado in lepo vrti vsako teh kolés! Vsako sem zapisal, zakaj verjemite mi, obeh hkrati nisem mogel zavrteti, prešibki roki sem imel. Ker se mi je pa neizrecno lepo zdelo, če se je vrtelo jedno kolo naprej, drugo pa nazaj, hodil sem od kolesa do kolesa — kolesi pa na okoli! In da si ne bodete glav belili, kako to, da sta se dali kolesci vrteti, treba vam je povedati tó-le: Naš voziček je bil tako malo težek, da sem ga lahko prijel za oje, krepko privzdignil, in kmalu je bil narobe naslonjen na zidu, kolesci pa sta bili prosti.

Ne vem, da ne znam ničesar zamolčati in brž vse izblebetam! O vrtenji koles sem vam mislil pripovedovati še le pozneje, a najprej sem sklenil opisati vam voziček. Mislite si toraj, da ni prevrnjen, temveč da stoji na kolesih. Takó. Poglejmo óje! Le-tó ima na sprednjem konci podobo križa; skozi glavni tram je namreč vtaknjen droben povprečni, da se lažje drži in vleče. Na drugem konci pa je pritrjen pod oje železen količek, da voziček mirno stoji, saj sami izprevidite, da bi se moral drugače nagniti naprej ali nazaj. Nad osjó, ki veže obe kolesi, in pa nad ojesom, ki je podaljšano in zasajeno prav v ós, narejen je pravi voziček, to je prostor, kamor se lahko kaj naloži. Ta prostor je spodaj obbit z deskami, ob krajih pa ga ograjajo leseni količki, katere vežejo na štirih straneh močni drogovi. —

Dolgo sem vam opisoval voziček, menda ga kolar ni dosti dalje delal, ali nič ne dé, če sem se malo potrudil pri njem, zakaj voziček in jaz sva bila nekaj v jako tesni dotiki. Prav nalašč je bil záme kupljen, ali čujete — záme! Seveda záme, toda povedati vam moram vse. Prvorojenec sem bil pri hiši, jokati sem znal kmalu in vekati, bratov ali sester še nisem imel, da bi me bili tešili, oče in mati pa tudi nista imela vedno časa, da bi meni jok preganjala, zato sta naročila pri kolarji ta voziček. Ko je bil narejen, naložila je mati vánj nekaj blazinic in rjuh, med nje pa posadila mene. Potem pa sta me vozila po hiši, ali tudi zunaj, sosedov Franek in Micika, ki sta me včasih prišla gledat ter izpraševat stariše moje, kdaj bodem vže jaz prišel k sosedovim v vas. Toda teh časov ne bodem hvalil, ker jih — ne pómnim. Kar sem namreč omenil, povedala mi je mati.

Pač pa vam ne smem in nečem zamolčati neke druge voznje na našem vozičku. Odkritosrčno se izpovem, da so mi najslajši spomini tistih dnij, ko me je mati jemala s seboj na polje — seveda vselej na vozičku. Kaj sem imel tedaj let? Štiri, k večjemu pet mi jih je bilo, toda pómnim vse to boljše, kakor marsikaj iz poznejšega časa. Navadno sva odrinila od doma nekako ob jedni ali ob pol dveh popóludne, ko je bilo v kuhinji, v hlevu in drugodi vse opravljeno. To je bila prijetna pot, da-si je voziček odskakoval po kamenji in me tresel, kakor bi se bila pogodila! Pa kaj mi je délo, če se nisem vozil po gladki poti! Dovolj mi je bilo, da se peljem. In koliko sem takrat novega izvedel, česar še do danes nisem pozabil. Za vsako njivo sem vprašal, čegava je, učil sem se razločevati pšenico od ječmena, spoznaval sem rž, oves, krompir, sploh vse, kar sadimo in sejemo po naših njivah.

Naj vam povem, kako je bilo nekoč, ko je šla mati z menoj pšenico plet. No, jaz sem capljal po razorih za njo in hotel biti tudi priden, zato sem poskušal pleti. Toda nisem poznal drugega plevela, kakor kokalj, pa še tega ne, če ni bil v cvetji. Zato sem sklenil, da bodem ruval sam kokalj — zakaj pšenice se mi je škoda zdelo, ker mi je povedala mati, da bo kasneje iz njenega zrnja spekla kruh. Toda hitro sem se zagledal v mravljo, ki je vlekla težko bilko, potem sem začel izpraševati, čemu ji bode bilka. Med vednimi vprašanji sem napel bore malo, nesel bi bil lahko vse v jedni roki domóv. A tak sem pa bil. Kar sem sam naruval, tega nisem dejal med drug plevel, nè, ampak posebej je moralo biti, da se je videlo, koliko sem napravil. Mati je dobro vedela, da še nisem za nobeno rabo in da bodem več pohodil in pomečkal, kakor oplel, zato me je pre-

govorila, da sem sedel na kup plevala in se učil moliti. V cerkvi sv. Vida je udarila ura tri, mati je rekla, da je dobro moliti „češčno Marijo“ za srečno zadnjo uro na čast žalostni Materi božji, kadar ura bije. Pa mi je narekovala besede, če sem zastajal, in zmolila sva prvo molitev, katero sem tačas vže na pol znal. Potem sem se še nekaj časa s tem ukvarjal, da sem znašal kupe plevela, a kmalu me je zmotil skorjanec v višavi, potem pa bi bil rad vedel, zakaj je nad zvonikom cerkve sv. Vida angelj, in tako se mi je jeziček vedno majal, tudi sicer sem v jedno mer gibal z rokami in nogami, ná, pa se me je lotil zaspanec, saj veste: otrok je otrok.

„Mati, bolan sem,“ oglasil sem se kar nenadoma.

„I, kaj pa ti je, da si tako strašno bolan?“ vprašala me je mati.

„Ne vem, samó bolan sem, res.“

„Le počakaj, ležat pojdeš, pa ti bode odleglo,“ tolažila me je, dobro vedoč, da moja bolezen ni drugega kakor zaspanost.

„Ležat pa vže ne grem, tam bom sam,“ branil sem se.

„Ne boš sam, ne, saj bom tudi jaz pri tebi; pojdi, greva! Pod vozičkom ti posteljem na plevelu, pa boš v senci, tako prijetno ti bode — pojdi, greva!“ In prijela me je za roko, pa sem šel za njo, vso pot tožeč, da sem neznansko bolan. No, posteljica mi je bila bolniku kmalu pripravljena, legel sem, mati je sedla poleg mene, pa sem brž — zaspal. Nato je šla mati zopet plet, pustivši me spečega v senci pod vozičkom. Vetrič me je hladil, voziček senčil in ptički so mi peli, da mi je bilo slaje spanje . . .

Tačas pa se je mati pehala in pehala, ura je potekala za uro, jaz pa sem še vedno spal. Dan se je vže nagnil proti večeru. Sedaj je mati znosila ves plevel k vozičku ter me zbudila:

„Ivan, ali si še bolan? Vstani, domóv pojdeva.“

Pa sem se predramil — ozdravljen. Seveda malo sledú je vže še ostalo od prejšnje bolezni, zakaj nič kaj zgovoren nisem bil, temveč ves čemeren, kisel in dremoten. A glejte, kako me je mati ljubila. Poln voziček je naložila plevela, vsa utrujena je vže bila, pa vender me je posadila v izkopano jamico vrh plevela ter me peljala zopet domóv. Dà, kje je taka ljubezen, kakor je materina? Prav pod našo vasjó je kratek, pa huđ klanec. Ménite, da me je mati tu izložila? Nè in nè! Rajša se je upirala, da ji je znoj lil s čela, samó da sem bil jaz zadovoljen in srečen. Predobra mati!

Toda ti lepi, najlepši mi časi so minili, kakor mine vse na svetu. Nisem se vozil dolgo na vozičku, nè: vse se je predrugačilo, záme poslabšalo. Jaz namreč nisem bil vedno jedini otrok pri nas, ampak dobil sem neko zimo bratca Tomaža. Pa čujte, kakšnega bratca! Izpodrinil me je z vozička, pa ne le to, še voziti in varovati sem ga moral.

Vender včasih je bilo pa tudi na vso moč prijetno, kadar sem vozil Tomaža na vozičku. Domá mi ga je mati dobro zavila, da ga ni zeblo; če je bilo še vzpomladi, dala mu je v roko kako igračico, meni pa málico, potem pa — hajdi z vozičkom po vasi! Brž se nas je nabralo več takih malih voznikov; vozili smo vsi jednako blagó, kaj čuda toraj, če smo bili radi skupaj? Kar zaporéd smo se uvrstili in se igrali železnico — konec naše vasi vozi namreč vsak dan železnica,

zato smo si izmislili to igro. Sosedov Franek je bil najmodrejši med nami, pa smo ga izvolili, da je vozil prvi in žvižgal, kakor prava železnica. Jaz sem bil pa najraje zadnji, da sem zaviral, kadar smo šli počasi.

Nekoč sem po stari navadi vtaknil leskovo palico za blazine kot zavornico, tako da je zadevala ob kolesne špice, pa zopet odletovala in ropotala kakor klepetec na strehi. Sam sebi sem se čudil, da sem jo tako dobro pogodil. Ko je Franek močno zabrlizgal ter kliče „vš-vš-vš-vš“ stekel, drugi pa za njim, spustil sem se tudi jaz s svojim zavrtim vozičkom v dir. Da bi bili vi sedaj čuli! prav tak šum in ropot smo napravili z vozički, vzlásti jaz s svojim, kakor bi bila drdrala prava pravcata železnica. A sedaj se splaši, sam ne vem, kakó in zakaj, moja leskovka in oplazi Tomaža po nosi. Le-tá kajpada v jok! Ustavim in se ozrem, da vidim, kaj mu je, da joka. Ko pa zagledam kri, zjasni se mi brž vse, in v strahu skočim k njemu. Tudi drugi se mi hitro pridružijo, ker smo bili baš privozili na konec vási, kjer smo navadno obračali. No, Tomaža sem kmalu premotil s svojim pipcem, in ker je imel tišti dan rdeče krilce, katero si je bil nekoliko okrvavil, poznalo se tudi ni nič, da mu je tekla kri, ki se mu je pa naglo ustavila. Pa smo zopet zdirjali proti sredi vási, in zopet sem zaviral.

Vselej se pa tudi nismo igrali železnice, ampak semtertjã smo šli raje na sosedov travnik. Tam smo zapeljali vozičke skupaj, da so se mali naši bratci in sestrice gledali in po svoje zabavali, váruhi pa smo se lovili po travniku ali kaj drugega počeli. Pa vam povem, da zopet ni bilo brez nesreče. Kakor je pripraven in priročen naš voziček, vseh dobrih lastnostij pa le nima, te namreč pogrešam pri njem, da bi znal sam otroke varovati. Vidíte, vozički so bili vsi na jednom mestu, otroci pa, ki so bili na njih, skušali so prilesti drug do drugega. No, naš Tomaž, ki ni imel vedno največje sreče, staknil jo je tudi tukaj. Prerival se je tako dolgo med blazinami, da se je voziček nagnil, po konci postavil, Tomaža pa iztresel. To se mu je kajpada dozdevalo tako novo in zato tudi strašno, da je jel kričati na vse grlo, in ker ga nisem takój slišal, pritegnili so mu še njegovi majhni továriši. A huđega se mu ni pripetilo nič, saj je padel na mehko travo. Pobral sem ga, naložil zopet na voziček, nekaterikrat ga prepeljal, in ko le še ni utihnil, celó zdirjal, no potem se je pa umiril. Pa je prišel zopet v prejšnjo družbo, jaz pa tudi v svojo. —

Marsikak vesel dan sem doživel z vozičkom tudi takrat, kadar sem peljal žito v mlin. Seveda sam nisem rad hodil, pa tudi skoraj ne pomnim, da bi ne bil poiskal tega ali ónega továriša. To sva vam jo udrla po klanci; pa tudi pozneje po ravnem sva tekla, ko sva se bila dobro zaletela, da bi le prej videla Savo in pa tista velikanska kolesa, ki se tako mogočno in počasi, dejal bi, modro vrté ter oživljajo ves mlin. Da-si se mi je zdel v mlinu nekoliko prevelik ropot, vendar mi je bilo tako všeč ondú, da sem malo ne vselej pozabil iti domóv. Zlasti sem rad stal pred stopami, ki so se tako zložno in veličastno premikale. A ko sem vže dolgo strmél in gledal, naveličal se me je mlinar, ker ni imel prazne poti, zgrabil me je nalašč s svojimi močnatimi rokami pod pázduho ter mi zapretil, da me vrže v vodo, če ne grem brž domóv. To vam jo sva ucvrla s továrišem! Pa prav je bilo, da sva odrinila, saj domá so se vže bali, da ne bi bil padel v Savo.

V dveh ali treh dneh pa je bilo zopet treba iti v mlin, ker v tem časi je mlinar navadno izvršil svoje delo. Če mu je pa včasih kaj nagajalo ali je klepal kamen, in nisem dobil moke, dirjal sem še jedenkrat z vozičkom od doma do mlina, pa se nisem jezil zaradi tega, če prav mati ni mogla speči kruha. Ej, saj je sosedu rada posodila hlebec, jaz sem pa le bil konjiček, moj tovariš pa voznik, ali tudi obratno, saj ni bilo tako natančno. —

Toliko vam bodi dovolj o našem vozičku. Površno si ga vže lahko predočujete in po večjem tudi veste, kaj sem doživel na njem in ž njim in zakaj ga imam na vozi svojih spominov.

Vže se je skrila marsikateri dan za Šmarno goro, odkar več ne prevažam vozička, včasih sem od takrat vže sedel v zložni gosposki kočiji, toda v nji ni tako, kakor je bilo na vozičku, ko me je še mati vozila. Ni takó pa ni takó!

Samó jedno željo imam še gledé tega vozička. Veste kakšno? Da bi ob moji smrti angeljci dejali mojo dušo nánj in jo peljali v sveta nebesa. Če pa pusté voziček na tem svetu ter z mojo dušo sámó poleté k Bogu, ne bodem se hudoval, saj v družbi božji in angeljski bodem lahko pogrešal nekdanj ljubi mi voziček, kaj ménite, da nê?

Kajtimar.

Po zimskih dnéh.

Minulo je . . . Nobène več
Ni cvetke na okrog
In plašč snežen, svitló blesteč
Odél je hrib in log.

Kje zdaj je cvet, ki v teh bregéh
Opojno je dehtél?
In kje je spev, ki v jasnih dnéh
Nekdáj je tu donél?

Ledeni mraz končál je cvet,
Da lepši se vzbudí,
Ko solnce z neba gôrko spet
Po logu zablestí.

Na gôrki jug odplul je ptič
Od snežnih teh bregóv,
Da v mladem cvetji lepše v grič
Odméva spev njegov. — —

Pri ôknu starec ném slonim
In gledam v snežni svet,
Spomíne v duši si budim
Iz davno prešlih let.

Kot spev glasán, kot cvet žarèč
I jaz nekdanj sem bil,
Ko časov burnih tek hitèč
Ni lás mi še belil.

A zdáj osúl mi cvetje je
Preteklih dnij vihár,
Zamrlo s cvetjem petje je
In ž njim mladosti žár.

A če vzbudí se cvetu kál,
Ko mine zimski mráz, —
Mordà bom v vekov veke spál
V temíni gróbní — jaz?

Ni cvet nobén takó krasán,
Kot moje bo teló,
Ko sine mu vstajenja dan
In mu odprè — nebó.

Jos. Volc.

